

جشن‌های چهارشنبه با الهام از چهار عنصر اصلی طبیعت؛

چهارشنبه‌های چهارگانه پیش درآمدی برای نوروز در جمهوری آذربایجان

جشن‌های بایرام آبی (اسفند ماه) در جمهوری آذربایجان تقریباً از یک ماه مانده به نوروز و با تاسی از چهار عنصر آب، باد، آتش و خاک در چهار چهارشنبه اسفند ماه و برای استقبال از نوروز برگزار می‌شود.

آران نیوز: برخلاف ایران که جشن چهارشنبه سوری تنها در آخرین چهارشنبه سال شمسی برگزار می‌شود جشن‌های چهارگانه چهارشنبه در جمهوری آذربایجان از یک ماه قبل از عید نوروز آغاز می‌شود به عبارتی در جمهوری آذربایجان چهارشنبه‌های چهارگانه آخرین ماه سال شمسی پیش درآمدی برای آغاز سال جدید شمسی و جشن نوروز است. جشن چهارشنبه‌های آخر سال و نیز نوروز قبل از فروپاشی شوروی، همچون اعیاد و سنت‌های دیگر، دوره‌های مختلفی را گذرانده است. در اوایل و بخصوص در دوره استالین برگزاری آن به کلی ممنوع بود؛ در دوره بعد به صورت مشروط آزاد شد تا اینکه در دهه هشتاد میلادی به کلی آزاد و جشن ملی اعلام شد. اما مردم آن را در گذشته چگونه برگزار می‌کردند و امروز چگونه برگزار می‌کنند؟

در دوره شوروی این جشن‌ها تنها در محیط خانواده برگزار می‌شد، ولی این مراسم هیچگاه با شکوه نبود، با این همه در آن زمان به خاطر وضع اقتصادی بهتر، همه مردم توان جشن گرفتن داشتند. در زمان حاضر این عید از طرف دولت پذیرفته شده و یک جشن رسمی است و بدین جهت در محیط عمومی و با موسیقی و رقص زیاد برگزار می‌شود. امروزه نوروز در جمهوری آذربایجان بسیار با شکوه برگزار می‌شود و شباهت و نزدیکی سنت‌ها و آیین‌ها و فرهنگ آنان در هفته پیش از نوروز در شهر باکو که با جنب و جوش زیادی انجام می‌گیرد به آداب و رسوم ما بسیار نزدیک است. نرده‌ها و تیرهای چراغ برق را رنگ می‌کنند، میدان‌های شهر گلکاری می‌شوند، همه جا رنگ‌نو به خود می‌گیرد و بسیاری از مغازه‌ها در ویتترین‌های خود یک سینی سبزه می‌گذارند شور و حال خرید دم عید در باکو و سایر شهرهای آذربایجان تفاوت‌چندانی با بازارهای ایران در نزدیک نوروز ندارند.

بایرام آبی و آخر چرشنه لِر(اسفند ماه و چهارشنبه‌های چهارگانه) جشن‌های نوروز در جمهوری آذربایجان تقریباً از یک ماه مانده به نوروز آغاز می‌شود چهار چهارشنبه اسفند ماه به ترتیب سو چرشنه سی (چهارشنبه آب)، یئل چرشنه سی (چهارشنبه باد) اود چرشنه سی (چهارشنبه آتش)، و آخر چرشنه یا توپراق چرشنه سی (چهارشنبه خاک) نامیده می‌شود. این سنت به رسم یادآوری 4 عنصر تشکیل دهنده زمین، آب، باد، آتش و خاک نام گذاری شده است. البته جشنهای این روزها در شب سه شنبه قبلی صورت می‌گیرد. در چهارشنبه آخر سال جشنهایی از قبیل پریدن از روی آتش، فال گوش ایستادن و... مخصوصاً در شهرهای مرزی و نزدیک ایران انجام می‌گیرد.

امروزه دیگر روال چهارشنبه سوری در باکو و شهرهای دیگر جمهوری آذربایجان با تفاوت‌هایی نسبت به سابق برگزار می‌شود و عمده مراسمات به نورافشانی‌های "ایچری شهر"، "بایراق میدانی" و چند جای دیگر محدود شده است اما هنوز هم جوانان عادت به روشن کردن آتش دارند و تقریباً در اکثر محلات آتش روشن می‌کنند. هم زمان با فرا رسیدن آخرین چهارشنبه سال (چهارشنبه خاک)، مراسم شب چهارشنبه سوری در آذربایجان برگزار می‌شود. برنامه‌ها و آیینهای آخرین چهارشنبه سال در آذربایجان از صبح آغاز می‌شود. در این روز همه سعی می‌کنند که مشغول کشت و کار در زمین و خاک شوند. همچنین کمک به نیازمندان، صله رحم و بازدید از خویشاوندان و دوستان از عادات مورد پسند در این روزها است.

با وجود این امروزه از بین این چهار چهارشنبه تنها آخرین چهارشنبه (چهارشنبه خاک) است که با شکوه زیاد برگزار می‌شود. در آخرین ساعات این شب در کوچه‌های باکو بخصوص در محله ایچری شهر بوته‌های بزرگ آتش افروخته می‌شود و جوانان از روی آن می‌پرند. این مراسم با آنکه در دوره‌هایی از حکومت شوروی ممنوع بوده، ولی تا امروز به خوبی حفظ شده است. باور به آتش به عنوان عنصری پاک کننده و برای دور کردن شر، از گذشته در فرهنگ‌های مختلف وجود داشته است.

در آخرین چهارشنبه سال مردم در منازل خود و همچنین بطور دسته جمعی در محافل اجتماعی، کوچه و خیابانها مشغول نظافت عمومی می‌شوند. یکی دیگر از آیینهای چهارشنبه سوری روشن کردن آتش در مقابل منازل و در کوچه‌ها و میادین است. در این شب سپس همه اعضای خانواده بر سر سفره شب آخرین چهارشنبه سال گرد هم می‌آیند. چهارشنبه‌های آخر سال به روایتی در منطقه قفقاز و آذربایجان و با توجه به باور مردمان این دیار بدینگونه عنوان می‌شود که، در چهارشنبه اول آتش افروخته می‌شود و باد آن را به قله کوه‌ها برده برف‌ها را آب می‌کند و این آب به دامنه کوه‌ها و مراتع جاری شده خاک را جانی دوباره می‌بخشد و از دل این خاک رویش سبز حیات آغاز می‌شود. مراسم این چهارشنبه‌ها میراث روزگاران بسیار کهن بوده و جنبه ای فلسفی دارد. این عید ملی به آفرینش انسان مربوط است. درک انسان از هستی با چهار عنصر آب، باد، خاک و آتش پیوند می‌خورد. از یک ماه مانده به عید نوروز در چهارشنبه‌های آخر سال جشن‌ها و مراسم مختلفی برگزار می‌شد که تا به امروز باقی مانده و به ما هم رسیده است.